

ISBN 978-966-2538-84-7

УДК 004.92:378.147.091 (062.552)

Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 20–21 лютого 2025 року). – Полтава : ПНПУ імені В.Г.Короленка, 2025. С.215-220.

Довгаль Ірина Анатоліївна, спеціаліст вищої категорії,
викладач іноземної мови ВСП «Краматорський фаховий коледж
Донецького національного університету економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського»

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.

Тема розвитку діалогічного мовлення на заняттях з іноземної мови є надзвичайно актуальною. У сучасному світі, де комунікація є ключовим елементом успіху, вміння вести діалог іноземною мовою набуває все більшої ваги.

Діалогічне мовлення важливе, тому що воно дозволяє студентам застосовувати мову в реальних життєвих ситуаціях, вчить висловлювати свої думки, слухати інших, задавати питання та відповідати на них. Регулярна практика діалогів допомагає подолати мовленнєвий бар'єр. Сприяє розумінню менталітету носіїв мови.

Діалогічне мовлення – це процес взаємодії двох або більше учасників спілкування. Тому в межах мовленнєвого акту кожен з учасників по черзі виступає як слухач і як мовець.

Діалогічне мовлення виконує такі комунікативні функції:
1. Запит інформації – повідомлення інформації. 2. Пропозиція (у формі прохання, наказу, поради) – прийняття/неприйняття запропонованого. 3. Обмін судженнями, думками, враженнями. 4. Взаємопереконання/обґрунтування власної точки зору.

Кожна з цих функцій має свої специфічні мовні засоби та є доміантною у відповідному типі діалогу.

Однією з найважливіших особливостей діалогічного мовлення є його ситуативність. Ситуативним діалогічне мовлення є тому, що часто його зміст можна зрозуміти лише з урахуванням тієї ситуації, в якій воно здійснюється.

Іншими словами, існує чітка співвіднесеність діалогічного мовлення з ситуацією, що, однак, не слід розуміти буквально. Це можуть бути якісь минулі події, відомі ли ше співрозмовникам, їхні переживання, життєвий досвід, спільні відомості.

Слід зазначити, що в процесі навчання нас цікавлять не будь-які ситуації дійсності, а лише такі, що спонукають до мовлення. Такі ситуації називають мовленнєвими, або комунікативними. Вони завжди містять у собі стимул до мовлення.

Розглянемо ситуації, які можна використовувати при розвитку діалогічного мовлення. У магазині: покупка продуктів, одягу, запитання про ціну, розмір, матеріал тощо. У кафе/ресторані: замовлення їжі та напоїв, обговорення меню, оплата рахунку. На транспорті: покупка квитка, розпитування про розклад, прохання зупинитись на потрібній зупинці. На вулиці: питання про дорогу, прохання про допомогу, коментарі про погоду. У готелі: реєстрація, замовлення послуг, виселення. Знайомство: представлення себе та інших людей, обмін контактною інформацією. Вечірка/зустріч з друзями: обговорення спільних інтересів, планів на майбутнє, новин. Подарунки: вибір подарунка, висловлення подяки, компліменти. Подорож: Планування поїздки, бронювання квитків, оренда житла. Проблемні ситуації: Загубилися, зламався телефон, запізналися на зустріч.

Для кращого оволодіння діалогічним мовленням можна використовувати наступні інтерактивні методи навчання: рольові ігри, дебати, інтерв'ю, сторітелінг. При використанні елементів рольової гри розподіляйте ролі між студентами і пропонуйте їм відіграти різні ситуації. При проведенні дебатів використовуйте актуальні теми, щоб студенти могли відстоювати свої погляди. В процесі сторітелінгу студенти зможуть розповісти історію, використовуючи діалоги, висловлюючи свої думки.

Розглянемо приклади елементів рольової гри, які можна використовувати для навчання діалогічного мовлення на практичних заняттях з іноземної мови:

«Співбесіда з працевлаштування»: Один студент грає роль інтерв'юера, інший - кандидата на роботу. Кандидат розповідає про свій досвід, навички та чому він хоче отримати цю роботу. Інтерв'юер задає питання, щоб оцінити, наскільки добре кандидат підходить для вакансії.

«Подорож»: Студенти об'єднуються в пари та розігрують ситуацію подорожі. Один студент - турист, інший - працівник готелю, аеропорту чи туристичного агентства. Турист бронює квитки, номер у готелі, замовляє екскурсії тощо. Працівник допомагає туристу з організацією подорожі.

«Покупки»: Один студент - продавець, інший - покупець. Покупець цікавиться товаром, дізнається про його характеристики, ціну та купує його. Продавець допомагає покупцеві з вибором, розповідає про товар та обслуговує його.

«Ресторан»: Один студент - офіціант, інший - відвідувач ресторану. Відвідувач замовляє столик, вибирає страви та напої з меню. Офіціант приймає замовлення, обслуговує відвідувача та відповідає на його питання.

«Розмова по телефону»: Студенти розігрують ситуацію телефонної розмови, наприклад, дзвінок до лікаря, замовлення квитків або бронювання готелю.

Регулярно потрібно змінювати ситуації, щоб уникнути одноманітності. Необхідно підбирати ситуації відповідно до рівня підготовки студентів, створити атмосферу довіри, щоб студенти не боялися помилятися, надавати зворотній зв'язок, вказуючи на сильні сторони та пропонувати рекомендації для покращення.

Актуальним буде використання автентичних матеріалів (відео, аудіо, текстів), щоб зробити навчання більш цікавим. Також необхідно заохочувати студентів придумувати свої власні ситуації.

Справжній діалог містить репліки подиву, захоплення, оцінки, розчарування, незадоволення та інше. Тому використання вправ на розвиток невербальної комунікації (міміка, жести) зробить процес спілкування більш природнім.

У діалозі широко вживаються «готові» мовленнєві одиниці. Це своєрідні будівельні блоки для діалогу англійською мовою. Вони допомагають швидко та ефективно виражати свої думки, особливо в типових ситуаціях спілкування. Ці фрази є невід'ємною частиною будь-якої мови і часто використовуються носіями мови. Замість того, щоб щоразу придумувати нові речення, можна використовувати готові фрази, що дозволяють спілкуватися швидше. Знання готових фраз допомагає відчувати себе впевненіше в розмові, особливо на початкових етапах вивчення мови. Використання типових виразів робить мову більш природньою та автентичною.

Типи готових мовленнєвих одиниць:

- 1) Привітання та прощання: Hello/Hi! How are you? Good morning/afternoon/evening! Nice to meet you. See you later. Goodbye.
- 2) Вираження подяки: Thank you very much. Thanks a lot. I appreciate it.
- 3) Вибачення: I'm sorry. Excuse me.
- 4) Вираження згоди та незгоди: I agree. I disagree. That's right. I don't think so.
- 5) Запитання про думку: What do you think? How about you?
- 6) Запрошення та прохання: Would you like to...? Can you please...?
- 7) Вираження здивування: Really? That's amazing!
- 8) Вираження почуттів: I'm happy/sad/angry/surprised.

Рекомендації щодо вживання готових мовленнєвих одиниць: складіть список найпоширеніших фраз і регулярно їх повторюйте, намагайтеся використовувати ці фрази в розмові якомога частіше, навчіться змінювати готові фрази, щоб вони відповідали конкретній ситуації. Наприклад, замість того, щоб кожного разу придумувати нове речення для того, щоб запитати дорогу, ви можете використовувати готову фразу: «Excuse me, can you tell me how to get to the bus station?»

Існують різні підходи до навчання діалогічного мовлення, з яких можна виділити два основних. Відповідно до першого навчання діалогічного мовлення розпочинається зі слухання діалогу – зразка з його наступним варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування.

Другий передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу (реплік діалогічної єдності) до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної системи, що не виключає прослуховування діалогів-зразків.

Обидва підходи є можливими. Вже у процесі формування мовленнєвих навичок (граматичних, лексичних) студенти виходять на рівень понадфразової єдності, в тому числі діалогічних єдностей. Проте увага студента в цьому випадку зосереджена на вживанні нової граматичної структури або лексичної

одиниці. Виходячи на рівень обміну репліками, він використовує вже знайомі йому діалогічні єдності. Завдання ж навчання діалогічних єдностей включають засвоєння студентами нових видів діалогічних єдностей, притаманних тому функціональному типу діалогу, який є метою навчання на даному відрізьку навчально-виховного процесу.

Навчання реплікування можна вважати підготовчим або нульовим етапом формування навичок та вмій діалогічного мовлення студентів. На цьому етапі виконуються знайомі вже вам рецептивно-репродуктивні та репродуктивні умовно-комунікативні вправи на імітацію, підстановку, відповіді на запитання, на запит певної інформації (за зразком), повідомлення інформації тощо.

При навчанні реплікування важливо поступово збільшувати обсяг репліки студента - від однієї до двох-трьох фраз.

Коли студенти засвоять репліку-реакцію та ініціативну репліку певної діалогічної єдності, можна переходити до першого етапу формування навичок і вмій діалогічного мовлення - оволодіння певними діалогічними єдностями. На цьому етапі використовуються рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи з обміну репліками. Учасниками спілкування є самі студенти, а викладач лише дає їм певне комунікативне завдання, де окреслюється комунікативна ситуація і вказуються ролі, що їх виконуватимуть студенти.

Другим етапом формування навичок і вмій діалогічного мовлення студентів є оволодіння ними мікродіалогом. Мікродіалог розглядають як засіб вираження основних комунікативних інтенцій партнерів по спілкуванню. Він є імпліцитною структурною основою розгорнутого діалогу і включає взаємопов'язані ланцюжки діалогічних єдностей, які ще називають діалогічним цілим.

Мікродіалоги відрізняються від діалогічних єдностей не лише обсягом, але й своєю відносною завершеністю. Власне діалог (розгорнутий діалог) складається з двох-трьох мікродіалогів. Мета другого етапу - навчити студентів об'єднувати засвоєні діалогічні єдності, підтримувати бесіду, не дати їй зупинитися після першого обміну репліками. На цьому етапі використовуються рецептивно – продуктивні комунікативні вправи нижчого рівня (такі, що допускають використання спеціально створених вербальних опор для висловлювання студентів).

Звичайно на цьому етапі учасниками спілкування є самі студенти, які виступають у певних ролях або від свого власного імені. На основі навчальних комунікативних ситуацій, запропонованих викладачем (або поданих у підручнику), вони продукують мікродіалоги.

На третьому етапі студенти мають навчитися вести діалоги різних функціональних типів, обсяг яких відповідає вимогам чинної програми для відповідної групи, на основі створеної викладачем комунікативної ситуації. Вправи, що виконуються на третьому (заключному) етапі, відносяться до рецептивно-продуктивних комунікативних вправ вищого рівня (таких, що не дозволяють використання спеціально створених вербальних опор).

Діалогічне мовлення має двосторонній характер. Спілкуючись, співрозмовник виступає то в ролі мовця, то слухача, який повинен реагувати на репліку партнера. Іншими словами, обмін репліками не може здійснюватись без взаємного розуміння, яке відбувається через аудіювання. Отже, володіння діалогічним мовленням передбачає володіння говорінням та аудіюванням, що вимагає від учасників спілкування двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності.

Існують певні труднощі у оволодінні діалогічним мовленням. Перша з них викликана тим, що діалогічне мовлення об'єднує два види мовленнєвої діяльності — аудіювання і говоріння. У зв'язку з цим другий партнер має зрозуміти репліку першого партнера та швидко й адекватно відреагувати на неї, тобто відгукнутися реактивною реплікою. Ось тут і виникає гальмування процесу спілкування. Трудність полягає в тому, що необхідність сприйняти і правильно зрозуміти першого партнера, з одного боку, і підготувати свою відповідь - з другого, спричиняє стан роздвоєння уваги і, як результат, неспроможність вести діалог у нормальному темпі за умови недостатнього володіння мовними засобами.

Наступні поради допоможуть студентам подолати труднощі у оволодінні діалогічним мовленням: Працюйте над своїм словниковим запасом. Чим більше слів ви знаєте, тим легше вам буде спілкуватися. Намагайтеся вчити нові слова щодня, читаючи книги, статті або дивлячись фільми іноземною мовою. Працюйте над граматику. Граматика є основою будь-якої мови. Чим краще ви знаєте граматику, тим легше вам буде будувати речення та спілкуватися з іншими людьми. Працюйте над вимовою. Правильна вимова є дуже важливою для успішного спілкування. Намагайтеся слухати носіїв мови та повторювати за ними. Практикуйтеся в спілкуванні. Чим більше ви будете спілкуватися, тим краще у вас буде виходити. Знайдіть собі співрозмовника, з яким ви зможете практикуватися в спілкуванні іноземною мовою.

Список використаних джерел

1. Костюченко К. Особливості навчання діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови. Наукові записки. [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Серія : Педагогічні науки. - 2015. - Вип. 135. - С. 135-139.
2. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, 2004. 192 с.
3. Птушка А. Методика використання рольової гри у навчанні діалогічного мовлення учнів на уроках англійської мови. Лінгводидактика. 2012. Вип. 5. С. 154–159.
4. Черниш В. В. Засоби формування іншомовної комунікативної компетенції у діалогічному мовленні. Іноземні мови. 2011. Вип. 3. С. 15 – 22.